

СМ 405

ИНФОРМАЦИОННА КОМПЕТЕНТНОСТ В КОМУНИКАЦИИТЕ

Приета: прот.№ 14/07.03.2016 г.

Лектор: гл.ас.;д-р Мария Манева

АНОТАЦИЯ

Целта на курса е да даде на студентите основни познания и компетентности в сферата на комуникациите, използвайки съвременните технологии – бази данни, интернет.

Курсът дава познания за практическите начини, по които в съвременния свят журналистът и специалистът по връзки с обществеността може да си набави нужната информация за разследване или проверка на информацията, законовите рамки, в които може да действа, както и начините да защити себе си от евентуално съдебно преследване.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Основната цел на дисциплината е да формира у студентите практически умения и знания за това как да извършват събиране и проверка на информацията в сферата на комуникациите, както и начините да търсят информация, ако тя им е необходима за други цели.

По-конкретно, студентите трябва:

- да разберат какво е информационна компетентност;
- да познават технологиите, по които се събира информация;
- да научат възможно най-много източници, от които могат да получат нужната информация;
- да различават надеждната информация от ненадеждната, да анализират събраните факти и да ги представят пред публиката максимално интересно, убедително и коректно;
- да бъдат запознати с етичните страни на разследването и събирането на нужната информация – както при извършването, така и при представянето му пред публиката;
- да познават законовите рамки на позволените и непозволените методи за събиране на информацията;
- да бъдат запознати с рисковете, които съпътстват търсенето, проверката и публикуването на информацията - съдебната практика по света и у нас – преследване на журналисти, съдебни дела срещу тях, начини на защита.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината е практическа, ориентирана към студенти от специалностите «Журналистика» и «Връзки с обществеността», които са запознати с основополагащите за специалностите други дисциплини и са наясно с основите на масовата комуникация.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение				задочно обучение			
			л	с	у	общ	л	с	у	Общ
Връзки с обществеността	Задължителна	6		60		60		30		30
Журналистика	Задължителна	6		60		60		30		30
Обществени комуникации и социална психология	Задължителна	6		60		60		30		30
Журналистика и връзки с обществеността	Задължителна	6		60		60		30		30

СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Тема 1. Понятие за информационна компетентност. Цели и методи.

Какво представлява информационната компетентност. Каква е целта ѝ и какви методи се използват в търсенето и проверката на информацията.

Тема 2. Обществена потребност от компетентни специалисти в сферата на масовата комуникация – разследващи журналисти, грамотни специалисти по връзки с обществеността. Социални и институционални фактори, стимулиращи или пречатващи разследващата журналистика.

Разследващият журналист и властта. Обществена потребност от разследваща журналистика. Опозиционна журналистика. Скандална журналистика. Най-прочутите разследвания в историята. Разследванията у нас днес. Пречките пред разследванията.

Тема 3. Технологии. Финансиране. Срокове.

Документи. Право на достъп до информация. Търсене на информация по открити източници. Работа под прикритие. Технологията «таен клиент». Свидетели и свидетелства. Финансиране. Срокове.

Тема 4. Предварително разузнаване – какво можем да научим за човека, без да сме го виждали.

Какво говори ЕГН-то, електронната поща, сайтът, профилът в социалната мрежа. Какво говорят имената, външният вид, автомобилът, езикът на тялото. Кое е законно да използваме в публикацията си, кое – не.

Тема 5. Събиране на информация от свидетели.

Видове свидетели. Как да разпитваме свидетелите и да проверяваме информацията. Умение да предразполагаме хората. Умение да задаваме въпроси. Техника на разпита. Оценка на достоверността на свидетеля. На кое можем и не можем да вярваме. Примери за недостоверна информация и противоречиви свидетелства. Изисквания на професионалната етика. Трябва ли да плащаме за информация?

Тема 6. Събиране на информация от открити източници.

Смисъл от съществуване на публични регистри. Видове публични регистри – Търговски регистър; Имотен регистър; Регистър на имуществените отношения на съпрузите; Регистър на сметната палата; Регистър на обществените поръчки и др. Сайтове на български институции и какво можем да научим от тях. Национални и местни ведомства и техните регистри. Лични сайтове, начин за търсене на информация в тях.

Тема 7. Секретни бази данни.

Видове секретни бази данни, начин за достъп до тях. Платени регистри и какво можем да научим от тях. Синтаксис на търсенето в Интернет. Оценка на достоверността на данните, съпоставка на информацията.

Тема 8. Технологията «таен клиент».

Видове тайни клиенти. Кога има полза методът. Доказателствата на тайния клиент и недостатъците на метода. Изисквания при писането на материалите.

Тема 9. Работа под прикритие.

Прилики и разлики с метода «таен клиент». Практика на чуждестранната журналистика. Практика на българската журналистика. Изисквания към съвременните разследвания под прикритие.

Технология на работата под прикритие. Избор на роля, на име и псевдоним. Доказателствата на журналиста под прикритие. Изисквания при писане (излъчване) на материалите.

Тема 10. Използване на скрити камери и микрофони.

Документирането – универсално правило. Звукозаписна техника. Шпионска техника – можем ли да я използваме? Мобилните телефони като средство за разследване. Кога ни трябва таен запис – журналистическа практика. Съдебна практика. Използване на записи от охранителни камери. Използване на записи от други лица.

Тема 11. Достъп до обществена информация.

Използване на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ). Какво са длъжни да съобщават медиите. Кой може да иска информация. Официална и служебна информация. Как се иска информация. Какво нямат право да ни искат, когато искаме информация. Срокове, цени и откази. Какво е «надделяващ обществен интерес». Как да си търсим правата, ако ни откажат информация. Други закони, даващи или ограничаващи достъпа до информация.

Тема 12. Анализ на събраната информация. Писане и публикуване на материалите.

Писане на материала. Преценка на доказателствата. Видове доказателства и тяхната тежест. Данни от публичните регистри. Документи. Официални изявления и съобщения. Свидетелски показания. Как лъжат документите и свидетелите. Формулировки. Шест правила в писането. Как да пазим доказателствата. Етични изисквания.

Тема 13. Развитие на публикацията след излизането ѝ.

Планиране на следващите стъпки. Търсене на реакция от институциите. Търсене помощта на други медии. Начини за въздействие върху медиите.

Тема 14. Рисковете.

Съдебно преследване. Клеветата и обидата в медиите. Обидата, клеветата и юридическите лица. Досиета. Специални разузнавателни средства. Пределът на личния живот. Разкриване източника на информация. Кой носи отговорността за публикуването. Пет правила, за да спечелим всяко дело. Извънсъдебна разправа. Как да намалим рисковете. Организации, които подкрепят журналистите.

Тема 15. Публикуването в интернет. Съвременната българска практика.

Особености на писането и публикуването в Интернет, отговорности. Съвременната българска практика – специализирани предавания, рубрики, автори, обществен отзвук.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Семестриалният изпит е писмен, обхваща развиване на теоретичен въпрос и решаване на практически казус.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Валраф, Г. Нежелателни репортажи, Партиздат, 1978 г.
2. Валраф, Г. На дъното, Партиздат, 1987 г.
3. Въгленов С, Димитрова А. Наръчник по разследваща журналистика – базови понятия, етични правила, практически съвети, София 2010 г.
4. Димитрова, А. Войната на шпионите. Разследване в български и американски секретни архиви, София, Изд. “Сиела”, 2005 г.
5. Димитрова, З. Журналистическото разследване – поглед отвътре. София, 2002.

6. Добрев, К. Журналистически и граждански законник, Център за развитие на медиите, София, 2007
7. Йорк, А. Правила в телевизионното репортерство, София, 2000.
8. Наръчник за журналисти от Централна и Източна Европа. София, 2001.
9. Пийз, А., Пийз. Б. Най-новата книга за езика на тялото, Сиела, 2009 г.
10. Разследваща журналистика – контекст и практика, ред. Хюго де Бърг изд. Апострофи, София, 2005
11. Рашева В., Иванов К. Използване и прилагане на компютърни методи и технологии в журналистиката – практическо ръководство за организиране на файлове, набиране и проверка на статистически данни и събиране на информация от Интернет, София, 2002
12. Рушкоф, Д. Теория и практика на манипулацията. София, 2000
13. Саморегулация в медиите и законодателство относно обида и клевета – практики в Югоизточна Европа – Център за развитие на медиите, София 2007
14. Тертычный, А. Расследовательская журналистика, М., 2002
15. Хорган Дж., Бърг. Б. Криминалистика, изд. „Труд“, София, 2008
16. Цеков., Ц. Криминалистика, Сиела, София, 2008

СМ 405

ИНФОРМАЦИОННА КОМПЕТЕНТНОСТ В КОМУНИКАЦИИТЕ

Лектор: гл.ас.д-р Мария Манева

Тема 1. Понятие за информационна компетентност. Цели и методи.

Какво представлява информационната компетентност. Каква е целта ѝ и какви методи се използват в търсенето и проверката на информацията.

Тема 2. Обществена потребност от компетентни специалисти в сферата на масовата комуникация – разследващи журналисти, грамотни специалисти по връзки с обществеността. Социални и институционални фактори, стимулиращи или пречатващи разследващата журналистика.

Разследващият журналист и властта. Обществена потребност от разследваща журналистика. Опозиционна журналистика. Скандална журналистика. Най-прочутите разследвания в историята. Разследванията у нас днес. Пречките пред разследванията.

Тема 3. Технологии. Финансиране. Срокове.

Документи. Право на достъп до информация. Търсене на информация по открити източници. Работа под прикритие. Технологията «таен клиент». Свидетели и свидетелства. Финансиране. Срокове.

Тема 4. Предварително разузнаване – какво можем да научим за човека, без да сме го виждали.

Какво говори ЕГН-то, електронната поща, сайтът, профилът в социалната мрежа. Какво говорят имената, външният вид, автомобилът, езикът на тялото. Кое е законно да използваме в публикацията си, кое – не.

Тема 5. Събиране на информация от свидетели.

Видове свидетели. Как да разпитваме свидетелите и да проверяваме информацията. Умение да предразполагаме хората. Умение да задаваме въпроси. Техника на разпита. Оценка на достоверността на свидетеля. На кое можем и не можем да вярваме. Примери за недостоверна информация и противоречиви свидетелства. Изисквания на професионалната етика. Трябва ли да плащаме за информация?

Тема 6. Събиране на информация от открити източници.

Смисъл от съществуване на публични регистри. Видове публични регистри – Търговски регистър; Имотен регистър; Регистър на имуществените отношения на съпрузите; Регистър на сметната палата; Регистър на обществените поръчки и др. Сайтове на български институции и какво можем да научим от тях. Национални и местни ведомства и техните регистри. Лични сайтове, начин за търсене на информация в тях.

Тема 7. Секретни бази данни.

Видове секретни бази данни, начин за достъп до тях. Платени регистри и какво можем да научим от тях. Синтаксис на търсенето в Интернет. Оценка на достоверността на данните, съпоставка на информацията.

Тема 8. Технологията «таен клиент».

Видове тайни клиенти. Кога има полза методът. Доказателствата на тайния клиент и недостатъците на метода. Изисквания при писането на материалите.

Тема 9. Работа под прикритие.

Прилики и разлики с метода «таен клиент». Практика на чуждестранната журналистика. Практика на българската журналистика. Изисквания към съвременните разследвания под прикритие. Технология на работата под прикритие. Избор на роля, на име и псевдоним. Доказателствата на журналиста под прикритие. Изисквания при писане (излъчване) на материалите.

Тема 10. Използване на скрити камери и микрофони.

Документирането – универсално правило. Звукозаписна техника. Шпионска техника – можем ли да я използваме? Мобилните телефони като средство за разследване. Кога ни трябва таен запис – журналистическа практика. Съдебна практика. Използване на записи от охранителни камери. Използване на записи от други лица.

Тема 11. Достъп до обществена информация.

Използване на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ). Какво са длъжни да съобщават медиите. Кой може да иска информация. Официална и служебна информация. Как се иска информация. Какво нямат право да ни искат, когато искаме информация. Срокове, цени и откази. Какво е «надделяващ обществен интерес». Как да си търсим правата, ако ни откажат информация. Други закони, даващи или ограничаващи достъпа до информация.

Тема 12. Анализ на събраната информация. Писане и публикуване на материалите.

Писане на материала. Преценка на доказателствата. Видове доказателства и тяхната тежест. Данни от публичните регистри. Документи. Официални изявления и съобщения. Свидетелски показания. Как лъжат документите и свидетелите. Формулировки. Шест правила в писането. Как да пазим доказателствата. Етични изисквания.

Тема 13. Развитие на публикацията след излизането ѝ.

Планиране на следващите стъпки. Търсене на реакция от институциите. Търсене помощта на други медии. Начини за въздействие върху медиите.

Тема 14. Рисковете.

Съдебно преследване. Клеветата и обидата в медиите. Обидата, клеветата и юридическите лица. Досиета. Специални разузнавателни средства. Пределът на личния живот. Разкриване източника на информация. Кой носи отговорността за публикуването. Пет правила, за да спечелим всяко дело. Извънсъдебна разправа. Как да намалим рисковете. Организации, които подкрепят журналистите.

Тема 15. Публикуването в интернет. Съвременната българска практика.

Особености на писането и публикуването в Интернет, отговорности. Съвременната българска практика – специализирани предавания, рубрики, автори, обществен отзвук.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ангелов, С. 9 милиметра: Истинската история на българската мафия, изд. 168 часа, София, 2007
2. Ангелов, С. Наглите, изд. в. 24 часа, София, 2010
3. Валраф, Г. Нежелателни репортажи, Партиздат, 1978 г.
4. Въгленов С, Димитрова А. Наръчник по разследваща журналистика – базови понятия, етични правила, практически съвети, София 2010 г.
5. Димитрова, А. Тайните досиета на царя, София, издание на в. 24 часа, 2009 г.
6. Димитрова, А. Отдел за убийства, София, издание на в. 24 часа, 2010 г.
7. Димитрова, З. Журналистическото разследване – поглед отвътре. София, 2002.
8. Добрев, К. Журналистически и граждански законник, Център за развитие на медиите, София, 2007
9. Наръчник за журналисти от Централна и Източна Европа. София, 2001.
10. Пийз, А., Пийз. Б. Най-новата книга за езика на тялото, Сиела, 2009 г.
11. Разследваща журналистика – контекст и практика, ред. Хюго де Бърг, изд. „Апострофи”, 2008
12. Саморегулация в медиите и законодателство относно обида и клеветата – практики в Югоизточна Европа – Център за развитие на медиите, София 2007
13. Тертычный, А. Расследовательская журналистика, М., 2002
14. Цеков., Ц. Криминалистика, Сиела, София, 2008